

вигадують нові схеми для вчинення злочинів, а відтак національні органи просто «не встигають» за ними і тому певна частини протиправних діянь взагалі залишається поза межами правового поля. У такому випадку вирішальною є швидкість запровадження нових стандартів з метою ефективного захисту прав дитини.

Тернавська Анастасія Андріївна,
головний спеціаліст відділу по роботі
зі зверненнями Управління по роботі зі
зверненнями, запитами на інформацію та
організації особистого прийому громадян
секретаріату Вищої ради правосуддя,
кандидат юридичних наук

СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ СУЇЦИДАМ СЕРЕД ЗАСУДЖЕНИХ У ВИПРАВНИХ КОЛОНИЯХ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто спеціально-кримінологічні заходи запобігання суїциду серед засуджених у виправних колоніях. Визначено ключові елементи системи режимних заходів запобігання суїциду серед засуджених, надано їх класифікацію.

Ключові слова: засуджений, позбавлення волі, суїцид, запобігання суїциду.

Summary. Special criminological measures to prevent suicide among convicts in correctional colonies are considered. The key elements of the system of regime measures for the prevention of suicide among convicts are determined, their classification is given.

Keywords: convicted, imprisonment, suicide, prevention of suicide.

В умовах сьогодення проблема суїциду стає однією з найбільш актуальних соціально-психологічних проблем, зокрема в установах відбування покарань. Як свідчить статистика, Україна є лідером за кількістю самогубств, учинених в місцях позбавлення волі.

Зазначене, дає підстави стверджувати, що визначення ефективних заходів запобігання вчиненню суїциду серед засуджених у виправних колоніях зберігає свою теоретичну і практичну актуальність для кримінально-виконавчої системи України.

Насамперед, слід зазначити, що, спеціально-кримінологічні заходи запобігання суїцидам серед засуджених у виправних колоніях України – це здійснювані спеціальними суб'єктами заходи нейтралізації (послаблення впливу) групових та видових факторів суїциду, що відтворюються у соціокультурному, режимно-побутовому, адміністративно-комунікативному та особистісно-психологічному просторі життєдіяльності засуджених у виправних колоніях. Кожен з цих умовних просторів, вимірів «тюремного» життя має власну специфіку, що варіюється залежно як від офіційних критеріїв

диференціації кримінально-виконавчих установ закритого типу за рівнем безпеки, контингентом.

На нашу думку, до основних спеціально-кримінологічних заходів запобігання суїциду серед засуджених, слід віднести наступні заходи.

1. Режимні заходи. Загалом режим виконання і відбування покарання у виді позбавлення волі являє собою встановлену систему правил поведінки засуджених, що виражається в ізоляції, диференціації умов тримання, правообмежень і забезпеченні розпорядку дня та застосування заходів виправного впливу з метою ресоціалізації і виправлення засуджених, виключення можливості здійснення ними нових злочинів й інших антигромадських вчинків [1, с. 121], до яких слід віднести і аутодеструктивну поведінку засуджених, в тому числі, – суїцид.

Профілактичний вплив режиму полягає не тільки в примусовому впливі на засуджених, а ще і в певному наборі правообмежень, покликаних дисциплінувати поведінку та забезпечити виправлення особи. Роль режиму, як засобу запобігання суїцидальної поведінки в умовах виправної колонії визначається необхідністю і можливістю нейтралізації об'єктивних передумов та детермінант цього деструктивного явища. На нашу думку, вказаним цілям сприяють: *встановлений розпорядок дня в установі, періодична перевірка наявності засуджених, упорядкованість їх пересування, вилучення заборонених до використання речей і предметів, особистий огляд, огляд житлових приміщень (камер), чітка фіксація і аналіз всіх випадків суїцидальної поведінки, постановка на профілактичний облік осіб з суїцидальною активністю, а також осіб, віднесених до групи підвищеного ризику здійснення суїцидального акту.*

У системі режимних заходів запобігання суїциду серед засуджених у виправних колоніях важливу превентивну роль як у виявленні та усуненні причин і умов, які сприяють формуванню саморуйнівної поведінки, так і в запобіганні суїцидальному акту, усуненні його причин, відіграє нагляд. Зважаючи на складність та багатоаспектність досліджуваного нами питання, форми та методи нагляду та інших режимних заходів в рамках даного наукового дослідження доцільно умовно розділити на дві групи профілактичних заходів, а саме: загального та спеціального характеру.

Першу групу складають *загальнопревентивні заходи* в межах спеціально-кримінологічного запобігання, спрямовані на виявлення та усунення причин і умов аутодеструктивної, в тому числі суїцидальної, поведінки осіб, засуджених до позбавлення волі та безпосередньо пов'язані із забезпеченням порядку виконання і відбування покарань у виправних колоніях.

До загальнопревентивних заходів належать: проведення регулярних обшуків засуджених та камер, у яких вони утримуються; огляд житлової та виробничої зон виправної колонії з вилученням заборонених предметів; запобігання зберіганню та використанню

засудженими промислового обладнання, робочого інструментарію не за цільовим призначенням, а також інших предметів, що можуть бути використані такими особами з метою навмисного нанесення собі членушкоджень.

Друга група – *спеціально-превентивні заходи*, безпосередньо пов'язані зі специфічним впливом на групи осіб з підвищеним ризиком вчинення суїцидальних актів в умовах виправної колонії. Такі заходи направлені на здійснення посиленого нагляду і контролю за поведінкою осіб, схильних до суїциду, особливо у період їх утримання в дисциплінарному ізоляторі, приміщеннях камерного типу, одиночних камерах, на виробництві, та реалізуються за допомогою технічних засобів нагляду та контролю.

Окрім вже перерахованих режимних заходів запобігання суїциду на нашу думку доцільно також використовувати такі режимні заходи, як догляд посилок і бандеролей, цензуру кореспонденції адресованої засудженим до участі у якій доцільно залучати психолога виправної колонії, а у випадку виявлення у кореспонденції інформації, яка може спровокувати особу до суїцидальних дій – тимчасового її вилучення з метою обрання тактики проведення заходів запобігання суїциду.

Також, ефективним на шляху запобігання суїциду серед засуджених у виправних колоніях є своєчасне виявлення та вилучення алкогольних напоїв, гральних карт, а також предметів, які можуть бути використані в якості знаряддя самогубства.

2. *Оперативно-розшукові заходи запобігання суїцидам серед засуджених*. Вони включають в себе заходи загального і спеціального характеру. До перших – слід віднести заходи, спрямовані на запобігання протиправним діям з боку засуджених осіб, викоріненню тюремної субкультури та інших норм і традицій, які мають місце в умовах виправної колонії. До других – виявлення причин і умов, які сприяють порушенню засудженими порядку відбування покарання; виявлення осіб, які за своїми психологічними характеристиками потенційно є об'єктами фізичного або психічного насилля з боку інших засуджених; контроль за поведінкою таких осіб. При цьому особливу увагу персоналу виправної колонії необхідно приділяти засудженим із психічними відхиленнями, оскільки вони несуть особливу небезпеку в контексті можливого вчинення агресивних дій.

3. *Освітньо-виховні й соціально-психологічні заходи*. Виховна робота із засудженими належить до основних заходів запобігання суїциду серед засуджених у виправних колоніях та повинна бути спрямована на весь спецконтингент, так як у співвідношенні з іншими соціальними групами населення дана категорія входить до групи підвищеного ризику вчинення суїциду. Методи і прийоми виховної роботи із засудженими, які спрямовані на запобігання згаданому деструктивному явищу повинні бути підібрані індивідуально в залежності від їх психологічного типу. Успішність реалізації таких виховних заходів на практиці прямо залежить від ступеню

налагодженості взаємозв'язку між відділом соціально-виховної роботи та психологом установи.

4. *Медико-реабілітаційні заходи*, а саме: виявлення медичних факторів, які можуть служити детермінантами аутодеструктивної поведінки; ретельна діагностика та виявлення психічних розладів і відхилень у осіб, засуджених до позбавлення волі; проведення профілактичних заходів відносно осіб з психічними розладами; надання медичної, психіатричної, психологічної допомоги особам, які здійснили акт членушкодження чи спробу суїциду.

5. *Організаційно-правові заходи*, які мають бути заточені на підвищення кримінологічної ефективності правового регулювання у сфері запобігання суїцидам серед засуджених у виправних колоніях.

Враховуючи викладене, вважаємо, що режим утримання засуджених є кримінологічно значущим системоутворюючим елементом у комплексі заходів запобігання суїциду серед засуджених. Тому удосконалення правових норм спрямованих на підвищення ефективності режиму у виправних колоніях сприятиме підвищенню рівня забезпечення гарантованого державою права на життя засуджених до позбавлення волі.

Список використаних джерел

1. Кашинський М. Ю., Пономаренко Н. В. Соціально-психологічні фактори розвитку особистості з девіантною поведінкою. *Технології безперервної освіти та саморозвитку особистості* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Гродно, 15–16 трав. 2001 р.) : в 3 ч. / [редкол. : В. П. Тарантей та ін.] ; Гродн. держ. ун-т. Гродно, 2001. Ч. 2. С. 121.

Федоренко Оксана Анатоліївна,
молодший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем протидії
злочинності ННІ № 1 Національної
академії внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація: Необхідність здійснення аналізу статистичних показників злочинності в Україні. Визначення тенденцій злочинності для практики попередження злочинності та ефективності діяльності правоохоронних органів щодо протидії злочинності.

Ключові слова: злочинність, стан, аналіз, статистика, динаміка, показники.

Summary. The need to analyze the statistical indicators of crime in Ukraine. Determining crime trends for crime prevention practices and the effectiveness of law enforcement agencies in combating crime.

Keywords: crime, condition, analysis, statistics, dynamics, indicators.